

آلداركۈسە، دۇو جەم تىلكى ۱

غادىم زاماندا آلداركۈسە دىيىن بىر ادام بۇلۇپدۇر. اۇل بىر گۆن آيالتنا:

— كىوانى، مەن تالاپ اتمآگە گىتچك - دىيىپ آيدىپدۇر - دا چۇل بىوانا چىكىپ گىدبىر بىدۇر.

اۇل شۇل گزىپ يۇرشۇنە بىر گۆن دۇوە دۇشۇپدۇر. آلداركۈسە اۇنا سالام بىر بىدۇر. اۇندا دۇو:

— شۇنچا سالام بىر مەدىك بۇلسان، سىنى ايكى اۆزۈپ، بىر يالماردىم. دررو آيت، آتتىش گىركىمى يا - دا تۇتۇش؟ - دىيىپدۇر.

اۇندا آلداركۈسە:

— آتتىش آتان باشىنا، تۇتۇش گىرك، دۇو آغا - دىيىپدۇر.

— اۇنۇن يالى بۇلسا، گل. يۇنە ولين، ادامزات، جاننىئا حايبىنن گىلسىن.

— تۇتۇشان بۇلۇپ، بىرى - بىرىمىزى جلاك اديپ يۇرندىن، باشغا جۇرە سىنانىشىپ، بىرى - بىرىمىزىن كۇوواتتىمىزى بىلاپلى،

دۇو آغا.

— نادىپ سىنانىشىچاك بۇلسان، آيت، گۇرەلى.

— اۇندا دۇو آغا، حر بىرىمىزى بىر دىن بىر غىسىم غۇم آلپ، شۇنى سىكىپ، اۇندان ياغ چىكارايالى، حايسىمىز غۇمدان ياغ

چىكارىپ بىلىك، شۇنۇن گۇچلۇدىكى بىلى بۇلار.

دۇو بۇ شىرتە رازى بۇلۇپدۇر. آلداركۈسە دۇودىن اۇغرئىچا بىر بىرە تۇوۇغىن يۇمۇرتغاسىنى گۇمۇپ غۇبىار. سىنانىشىغى اۇنۇرتى دۇوونۇ

باشلامالىدىغىنى - دا، اۇنۇن بۇيۇنۇنا غۇبىار. آلداركۈسە دۇوە غاراپ:

— گىرك سىنىكى، دۇو آغا، باشلاپ - دىيىپدۇر.

دۇو بىر دىن بىر غىسىم غۇم آلپ، بىر گىرك سىكىپدۇر، حىچ زات چىكىماندۇر، ايكىنچى گىرك سىكىپدۇر، حىچ زات چىكىماندۇر،

اۇچۇنچى گىرك بار گۇبى بىلىن سىكىپدۇر، اىما اۇندا - دا اۇنكۇسى يالى حىچ زات چىكىماندۇر. اۇندان سۇنرا دۇو اۇزۇنىن

سىنانىشىغى نىن شۇوسۇز بۇلانىنا غىنانىپ، آلداركۈسە غاراپ:

— كۇسە، ايندى گىرك سىنىكى، نامە غۇدراتتىن بۇلسا گۇركىز، گۇرەلى - دىيىپدۇر.

آلداركۈسە بىر - ايكى گىرك حر بىر دىن غۇم آلپ غىسان بۇلياردا، اين سۇنۇندا حاكى گۇمۇپ غۇبان يۇمۇرتغاسىنى غۇم بىلىن غاراپ

غىسىبار ولين، بارماكلارى نىن ارالارنىدان يۇمۇرتغانىن سارسى آكىپىدۇر. دۇو مۇنى گۇرۇپ، بىرىدىن تارسا تۇرۇپ،

آلجىرائىنى لىك بىلىن:

— كۇسە، غۇدراتتىن گۇردۇم، گل ايكىمىز دۇست بۇلالى - دىيىپ، آلداركۈسە اىنى اوزادىپدۇر.

آلداركۈسە دۇوونۇ سۇستۇننىن پىسلىگىنى گۇرۇپ:

— گل، بارى، دۇست بۇلسان - دىيىپ، اىنى دۇوە گۇوونلى - گۇوونسىز اوزادان بۇلۇپدۇر.

دۇو آلداركۈسە غاراپ:

— دۇست، يۇر، بىزە گىدەلى - دىيىپدۇر. آلداركۈسە يىلغىرئىپ:

— بۇليا، يۇر بارى، گىتسىن - دىيىپ، دۇوونۇ اۇنۇنە دۇشۇپىدۇر.

دۇو آلداركۈسەنى اۇيۇنە التىپ، اۇنى مئحمان آلپ، اۇنۇن گۇركىز غۇدراتتىن اۇزۇنىن اىالتنا گۇررۇن بىر بىدۇر. آغشام ياتمالى

بۇلانلارنىدا، مئحمان اۇچىن مئحمانحانادان دۇشك سالىارلار. دۇو گىجە ياتتىركا، آلداركۈسەدىن اديان حۇوپۇنى اىالتنا ايدىار:

— اير - اۇ گىچ شۇ كۇسەدىن بىزىن باشمىزرا زۇوال يتسە گىرك. غۇوۇسى، اوكۇدا ياتتىركا، اۇنۇن اۇستۇنە داغىن بىر بۇلگىنى

گىنرىپ

ۋىلايەت - دىيىپ، ياللى بىلەن دىل بىرىكىدىرىار. آلدركۈسە دۋوۋۇن پالى نىن گىن دالدىگىنى اىلكاغشامدان آنلانى اۋچىن، اۋى اىەسى نىن اۋزى حاكنندا ادىن گۈررۈننىنى اۋيۇن داشىندان دىنلاپ اشىدىدىر. شۇنا گۇرا اۋل اۋز دۋشگىنى مىسلى ادام ياتان دك ادىدىر - دە، اۋزى باشغا پرە بارىپ ياتىدۇر. دۋو بۇلسا داغىن اۋلى بىر بۇلگىنى گۈتۈرۈپ گىتۈرۈپ، مئىمانىن دۋشگى نىن اۋستۈنە اۋىلايەر - دا، ياللى نىن ياننىنا بارىپ:

— كۇسانىن خۇۋپۇندان دىندىك. اۋنۇن جاننى جاغىنمە اىردىم - دىيىپ چىشىدىر. آلدركۈسە اۋز اىچىندىن: “بۇ پرەن باسئىراك گىتمەسىم بۇلجاك دال، حاچانا چىلى بۇلانىن دىمىندىن حىلە بىلەن غۇتۇلارنىن” دىيىپ اۋىلاننىدۇر - دا، دۋوۋۇن ادىل آلكنمىنا بارىپ:

— دۋو دۇست، گىجە مەنىن اۋستۈمە نامە ياپدىن؟ غۇمادىك بۇلسان سۇۋوكدان ياننا اۋشاپ جلاك بۇلجاك اكنىم - دىيىدىر. آلدركۈسە چاى - سۇۋو اىچىپ بۇلاندان سۇن:

— اىندى، دۇست، رۇغسات بۇلسا، اۋيۈمە غايدايىن، يۇغسام انىزىمدا مال - غارام داغاپ گىدر - دىيىپ، خۇندانبارىسى بۇلان بۇلۇپدۇر.

“داغ بۇلگى نىن آستىندا كۇسانىن بىر اىيام مئزىغى چىكاندۇر” دىيىپ، اۋز اىچىندىن بىگىپ اۋتۇران دۋو آلدركۈسەنى گۇرۇپ انا - تانكا بۇلۇپدۇر. اۋل اۋز اىچىندىن: “مۇنا اۋلۇم يۇك اكنى، آستل بۇ بىزىن چاكنمىز دال اكنى، مۇنى باسئىراك باشدان سۇۋاينىن” دىيىپ، غۇركۇستىنا لاجىن خۇمى غىزىلدىن دۇلدۇرۇپ، آلدركۈسەنىن اۋنۇندە غۇيۇپدۇر - دا:

— رۇغساتدۇر، دۇست، رۇغساتدۇر، خۇرمات غۇيۇپ گىلنىنە ساغ بۇل - دىيىدىر.

آلدركۈسە دۋوۋۇن سۇۋغات پرەن خۇمۇنى گۈتۈرۈپ گىدىپ بىلمە جگىنە گۇزى يىندىن سۇن، بىر باحانا تاپىار:

— بىزدە، ادامزاتدا، اۋى اىەسى مئىمانى يۇكى زادى بىلەن اۋيۈنە بارىنچا اۋغراتماسا، اىپ گۇرۇلپاندىر - دىيىار. اۋندا دۋو اۋنا:

— اۋنۇن يالى بۇلسا گۈتۈرۈشۈم، ائىشۈرۈم دۇست - دىيىپ، خۇمى غۇلتۇغىنا آلپ، آلدركۈسەنىن اۋنۇنە دۋشۇپ، لۇنكۇلداپ، اۋلارنىن اۋيۈنە گىلپار.

آلدركۈسە دۋوۋى جايىنا ائىپار - دە، اۋزى داشارنىك چىكار، دۋودىن غۇتۇلماغىن بۇلۇنى اغتارپار:

— كىۋانى، مەن اۋدۇن اىران بۇلارنى - دا، سىندىن: “ناحارنىن اۋغۇرۇنا چىكدىنمى؟” دىيىپ سۇرارنى، سىن بۇلسان: “اۋدىن گىدىنىنە اىكى اى بۇلدى، مەن گىلپانچام شۇنۇن بىلەن مەندار ادرسىن دىيىپ دىنە اىكى سانجاك دۋو غۇيۇپ گىتدىن، اۋلارنى بۇلسا بىر اىيام اىيىپ غۇتاردىك، اىندىم گىتۈرۈشۈم پىكجە دۋوۋى، شۇنى اۋلدۇر، دىسىنە بىر زات بىشىرىپ پرە بىن “دىرسىن - دىيىپ تابىشۈرۈپدۇر. آلدركۈسەنىن ياللى بۇلشۇندان - دا پتر ادىار. دۋو بۇلسا ار - جىلپىن گۈررۈننىنى اشىدىپ، “آسسا غاچان نامارت” دىيىپ، اۋكجانى گۈتۈرۈپ اۋلى، آلدركۈسە - دە الى تايالىك دۇشپار اۋنۇن سۇبۇگىنە. شىدىپ، بىر سالىم كۇۋالان بۇلپار - دا سۇن غالىار. شۇل غاچىپ بارىشنىا دۋوۋۇن اۋنۇندىن بىر تىلكى چىكار. تىلكى اۋندان:

— پرى، دۋو، نىرەدىن نىراك آلدتراننىن بار يالى بۇلۇپ بارپارسىن؟ - دىيىپ سۇراپار. دۋو بۇلان واكانى جىكمە - جىگى بىلەن تىلكا گۇررۇن برپار.

اۋندا تىلكى اىدىار:

— پاچى، اۋل آلدركۈسەدىر، اۋل سىنى آلدپدۇر، اۋندا كۇۋواندا يۇكدۇر، زات - دا - دىيىدىر. تىلكى دۋوۋى انىزىنا اىردىپ، آلدركۈسەنىن اۋستۈنە ائىمك اىسلەپار، دۋو بۇلسا اۋر - گۇكدىن گىلپار. آخىر بۇلمانسۇن تىلكى دۋوۋۇن اۋنۇندە شىرت غۇيۇپدۇر:

— دۋو دۇست، اكر سىن مەنىن سۇزۇمە ائانماسان، بۇيۇنما يۇپ داكلپ، اۋجۇندان اۋزۇن تۇت - دا، گىت - دە اۋتۇر، اىدانىم چىن بۇلماسا، مەنى اىكى اۋزۇپ بىر يالىما - دىيىپ، تىلكى انى اىچىپ اۋى يلاپدۇر.

دۇو تىلكى نىن آيدئشى يالى اديپ، نيره ده سين ائداركۇسائىن اۋىي دىيىپ بارئىپىدەر. بۇلار اۋبانتىن چتىندىن گىرنلرىندىن ائدار كۇسە اۋلارنىن گلىاندىكىلرىنى گۇرۇپ، الى تياكلى اۋلى غنكىلئك بىلن اۋلارا غارشى اتلغاپ:
— حا-حاي، كزىپ تىلكى! كاكان اۋچ دۇو بركىسى باردى. سىن گتيرىانىم يكه جه دۇومى؟ حاساپلا، كاكان اۋلنىنه ناچه يئل بۇلدى؟ سىن انتىك بارىك بىر گل، بۇينۇنى يۇلايتىن - دىيىپ دئزايار.

اۋنم گۇزۇنىن اۋدى ائنان دۇو ائداركۇسائىن بۇ حاياتتىندان سۇن، ايچىندىن: “بۇ حيله گار شوم تىلكى مىنى ائداركۇسائىن اۋستۇنه اۋزۇنىن بركىسىنى اۋزىمك اۋچىن ائىپ بارىان اكن اسئل ” دىيىار-ده، انئنا باكان اۋكجانى گۇتريار. ايندى حابارى تىلكىدىن ائتن. بۇينۇندان يۈپ داكنلاندىن سۇن اۋنا حينه يا-دا چۇپه-چۇره سىئرە-ده مۆمكىنچىلىك بۇلمايار. تىلكى نىن ادىن غنك-واغئنا-دا دۇو غولاك اسماندىر. اين سۇنۇندا تىلكى اۋز اىلمينه اۋزى چۇلاشئپ، دۇوون اياغئنا ايرىپ بىلمان، بىر داشا، بىر آغاچا دگىپ، جر تىكەسى بىر چۇپۇن باشئنا ايليپ غالىپدىر. شۇندان بارى دۇو ائداركۇسائىن ادئنى ايشىدىن پرىندىن غاچئپ يۇرۇپدەر.

.....

1. تۇركمىناشى ادئنداكى تۇركمىنىستان مىللى غۇلبازمالار اينستىتۇتىنن غۇلبازمالار حازئناسى. ۹۵۱ف-نجى بۇكجا، تۇپلانلار: ن. كوررايو، آ. تايئمۇو، ۱۹۶۰.